

F-wo Popierania Pracy Rolnej... dziwie
ciście F-wo. Sprawozdanie zar. 1916/17.

**TOWARZYSTWO POPIERANIA PRACY
ROLNEJ I RZEMIEŚLNICZEJ WŚRÓD
ŻYDÓW W KRÓLESTWIE POLSKIM.**

**I. DZIESIĘCIOLECIE TOWARZYSTWA
(1907—1917).**

II. SPRAWOZDANIE ZA ROK 1916/17.

WARSZAWA — 1917

DRUK TOWARZYSTWA AKCYJNEGO S. ORGELBRANDA SYNÓW.

**TOWARZYSTWO POPIERANIA PRACY
ROLNEJ I RZEMIEŚLNICZEJ WŚRÓD
ŻYDÓW W KRÓLESTWIE POLSKIM.**

**I. DZIESIĘCIOLECIE TOWARZYSTWA
(1907—1917).**

II. SPRAWOZDANIE ZA ROK 1916/17.

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63

WARSZAWA — 1917

DRUK TOWARZYSTWA AKCYJNEGO S. ORGELBRANDA SYNÓW

Gepüft und auch für die Ausfuhr freigegeben.
Warschau, den 14/IX 1917. T. № 7218. Dr. № 527.

22.782

**I. Dziesięciolecie Towarzystwa.
1907 — 1917.**

TOWARZYSTWO POPIERANIA PRACY ROLNEJ I RZEMIEŚLNICZEJ WŚRÓD ŻYDÓW W KRÓLESTWIE POLSKIM.

(1907 — 1917).

W roku bieżącym przypada dziesięciolecie działalności Tow. Po- **Szkoła Rolni-**
pierania Pracy Rolnej i Rzemieślniczej wśród żydów w Królestwie Polskim. **cza w Często-**
Ustawa Towarzystwa została zatwierdzona w końcu roku 1906. Po **niewie.**
ukończeniu prac organizacyjnych i formalności związanych z ukonsty-
tuowaniem Towarzystwa rozpoczęło ono swą działalność w styczniu
1907 r., ale to zatwierdzone towarzystwo stało się jedynie legalnym
i jednoczącym wyrazem dążeń i dotychczasowej pracy instytucji pry-
watnej: „Szkoly Rolniczej w Częstoniewie“, istniejącej od r. 1902.

Myśl utworzenia tej szkoły, jako rozsadnika pracy produkcyj-
nej na ziemi, powstała w niewielkim kole tutejszych działaczy, pomię-
dzy którymi należy wymienić czcigodnego prezesa Gminy Starozakon-
nych w Warszawie Michała Bergsona i nieżyjących dziś: ziemianina
Jana Bersona i wielce zasłużonego filantropa Hipolita Wawelberga.

Dzięki ich zabiegom pobudzono ofiarność dobrze myślących
jednostek, pozyskano poważny fundusz od T-wa I. C. A. i nabyto ma-
jątek Częstoniew w powiecie Grójeckim, przestrzeni 1157 morgów i 160
prętów, zabudowano go odpowiednio i przeznaczono na prowadzenie
gospodarstwa i urządzenie w nim szkoły rolniczej.

Z kolei przystąpiono do ułożenia programu szkoły i do wyjed-
nania pozwolenia władz na jej prowadzenie. Zadanie to nie było łatwe
w czasie ówczesnym z powodu trudności stawianych przez władze cen-
tralne i miejscowe tak co do samego programu, jak i języka. Inną
niemałą trudność stanowiło znalezienie odpowiedniego kontyngensu
młodzieży, nadającej się do pracy na roli. Dzięki prawdziwemu odda-
niu się grona inicjatorów trudności te udało się przelamać. Program
szkoły, która wkrótce zaczęła funkcjonować, był programem szkoły niż-
szej rolniczej II rzędu, mającej na celu przygotowywanie pracowników
rolnych przez udzielanie im wiadomości początkowych o gospodarstwie

w ogólności, przeważnie drogą zajęć praktycznych. Roboty i zajęcia praktyczne starano się prowadzić bardzo wszechstronnie, poziom zaś teoretyczny nauk wykładanych, dzięki doborowi nauczycieli, przewyższał program przepisany dla szkoły niższej.

Dość znaczną liczbę wychowanców pociągały bardziej te wykłady teoretyczne, może nie bez uszczerbku dla pracy na roli, i dlatego z pierwszego zastępu wychowanców szkoła nie potrafiła wielu pociągnąć do głównego celu, jakim była praca na roli. Znaczna ich też liczba, po nabyciu pewnych wiadomości teoretycznych, porzuciła szkołę, by szukać innego zawodu. Z pomiędzy około 160 wychowanców, którzy przebywali w szkole i na praktyce rolnej w ciągu okresu 1902—1905 tylko, o ile wiadomo, 20 pozostało wiernych zawodowi rolniczemu. Wpłynęła na to i ta ważna okoliczność, iż wszyscy wychowanci należeli do klasy niezamożnej, nie posiadali środków na samodzielne zagospodarowanie się i przypuszczali, że w innych zawodach wolnych łatwiej będą mogli znaleźć środki utrzymania w przyszłości. Dowodem tego nieprzystosowania wychowanców do warunków bytu w kraju może być fakt licznej emigracji z pośród wychowanców. Ci pozostali rolnikami, ale praca ich w kraju i dla kraju została stracona. Wobec takiego doświadczenia pierwszych lat istnienia szkoły, inicjatorowie postanowili przekształcić ją na szkołę typu innego o charakterze fermy rolniczej, mającej za zadanie stworzenie już nie typu oficjalisty rolnego, lecz małego kolonisty lub najemnika rolnego.

Tow. Popierania Pracy Rolnej i Rzemieślniczej wśród żydów.

W tym to właśnie czasie, dzięki krótkiej chwili pewnej swobody w zakładaniu stowarzyszeń, powstaje „Towarzystwo Popierania Pracy Rolnej i Rzemieślniczej wśród żydów w Królestwie Polskim“, które przejmuje majątek Częstoniew wraz ze szkołą i podejmuje zaczęte prace w kierunku zreformowania szkoły dotychczasowej i uruchomienia nowej szkoły—fermy o charakterze praktycznym.

Działalność Towarzystwa, zgodnie z jego zadaniem i ustawą odbywa się w dwóch kierunkach, a mianowicie w kierunku krzewienia pracy rolnej oraz popierania pracy rzemieślniczej wśród ludności żydowskiej w kraju naszym.

I. Praca rol- na.

Usiłowania w pierwszym z tych kierunków, mianowicie krzewienia pracy na roli, bardzo słabo dotychczas przez ludność żydowską uprawianej, opierały się przeważnie na wspomnianej szkole rolniczej w Częstoniewie. Ta szkoła-ferma od r. 1907—1914 liczyła 74 wychowanców i praktykantów. I z tych niektórzy, po ukończeniu szkoły, zaczęli emigrować za ocean i—o ile nam wiadomo—znajdowali natychmiast odpowiednie zatrudnienie w obranym zawodzie.

1) Szkoła rol- nicza.

Tymczasem nadeszła wojna w r. 1914 i przerwała nagle pracę szkoły. Gospodarstwo podległo rekwizycjom, gmach został zajęty przez szpital, a później przez bezdomnych uchodźców, co uniemożliwiło bieg zajęć, to też szkoła musiała ulec przymusowej likwidacji,

a około dwudziestu starszych uczniów znalazło odpowiednie zatrudnienie na roli (część na początku r. 1915 na południu Rosji, reszta zaś w r. 1916 w większym gospodarstwie na Szląsku).

W chwili obecnej wojna trwa jeszcze, ale myśl o zadaniach, jakie postawiło sobie Towarzystwo, zajmuje Zarząd jego bez przerwy. Zmiany przełomowe, jakie zachodzą w chwili obecnej w całym życiu gospodarczym kraju, nie pozostaną bez decydującego wpływu na postanowienia T-wa.

Zarząd Towarzystwa, po gruntownym rozpatrzeniu sprawy, postanowił przystosować do przyszłego życia gospodarczego już nie tylko sam typ szkoły rolniczej, ale i zakres nauczania przez przekształcenie szkoły czysto rolniczej na szkołę rolniczą z działami przemysłowo-rolnemi. W tym celu gruntownej zmianie ulega samo gospodarstwo. Zostały wprowadzone już intensywne kultury warzywnicze, owocowe, nasiennictwo i t. d. Jednocześnie Towarzystwo, w dbałości o należyty dobór materiału ludzkiego dla przyszłej szkoły, projektuje otwarcie przygotowawczej szkoły rolniczej w Warszawie, z której rekrutować się mają przyszli wychowawcy, zanim warunki lokalne i reorganizacja gospodarstwa w Częstoniewie pozwolą na uruchomienie właściwej już szkoły praktycznej na miejscu.

Jednocześnie z zaprowadzeniem drugiego typu praktycznej szkoły-fermy, mającej kształcić wzorowych kolonistów, Towarzystwo założyło na 4-ch włókach majątku swojego Częstoniew siedm kolonji rolniczych (6 po $\frac{1}{2}$ włóki i jedna włókowa) z wzorowymi budynkami i urządzeniami rolnemi. Dobór pierwszych kolonistów był bardzo trudny, i wybrani nie odpowiadają jeszcze ideałowi kolonisty, są też stale otaczani opieką Towarzystwa, które udziela im rad i instrukcji i delegowało dwukrotnie specjalnych instruktorów. Towarzystwo spodziewa się na tym polu zupełnie dobrego plonu dopiero w drugim pokoleniu, które wychowane już na roli w otoczeniu natury wśród odpowiednich warunków życia oraz wykształcone fachowo w szkole Częstoniewskiej, pozostanie już na wsi.

Kolonje Częstoniewskie pod względem rozległości zbliżone są do gospodarstw włościańskich, jednakże murowane budynki i należyte zaopatrzenie w maszyny rolnicze zbliża je do typu średniego folwarku. Dalszej kolonizacji Częstoniewa położyła tamę wojna.

Działalność Towarzystwa w zakresie popierania pracy rzemieślniczej rozpoczęła się względnie niedawno, bo w r. 1913.

Najprzód Towarzystwo zwróciło uwagę na tę część ludności, która aczkolwiek znajduje się w wieku produkcyjnym, jednakże nie nauczyła się żadnego określonego fachu, i postanowiło zakładać warsztaty instrukcyjne dla mężczyzn i kobiet powyżej lat 16 przeważnie o krótko-terminowym okresie nauczania (od 3—9 miesięcy), przyczym starało się

II. Praca rzemieślnicza.

ożywić życie rzemieślnicze prowincji przez dotarcie do centrów mało-miasteczkowych. Ponieważ życie to było mało w szczególach znane, przede wszystkim w celu zbadania go i poznania potrzeb poszczególnych miejscowości, przedsięwzięto szczegółową ankietę, tyczącą się życia żydów w małych miasteczkach, zbieraną przez specjalnie wysyłanych funkcjonariuszy. Ankieta ta dała wyczerpujące dane o 10% ludności żydowskiej, zamieszkującej małe miasteczka.

1) Ankieta o stanie ludności żydowskiej w małych miasteczkach.

W Warszawie powołano do życia w r. 1913 I-szy warsztat instrukcyjny szycia kapeluszy słomkowych z kursem 4-miesięcznym. W tym warsztacie wykształcono 102 uczennice, które przeważnie znalazły płatne zajęcie. W r. 1914 otwarto następnie II-i warsztat gorseciarski, w którym wykształcono 112 osób. W r. 1915 otwarto III-ci warsztat tkacki instrukcyjno-zarobkowy dla dziewcząt, w którym wykształcono 22 uczennice. W Grójcu w r. 1913 otwarto IV-ty warsztat pończosznicy, przeniesiony następnie w r. 1915 do Warszawy, początkowo jako warsztat instrukcyjny, potem jako warsztat zarobkowy. W warsztacie tym wykształcono 61 uczennic.

2) Warsztaty instrukcyjne:
a) dla kobiet.

Dla mężczyzn otwarto w Warszawie w r. 1915 V-ty warsztat cementowo-betonowy na 22 osoby, w którym zajęcia z powodu wojny musiano przerwać. Otwarty w r. 1916 VI-ty warsztat instrukcyjny sztukatorski liczył 22 chłopców. W Krasnymstawie założyło Towarzystwo w r. 1913 VII-my warsztat koszykarski, w którym pobierało naukę 31 chłopców. VIII) garncarski—w Kaluszyńce w r. 1913—1915 w warsztacie garncarskim pobierało naukę 17 chłopców.

b) dla mężczyzn.

3) Oddziały.

Nie mogąc objąć tak rozległej pracy ze stolicy, Towarzystwo starało się skomunikować z działaczami prowincjonalnymi oraz ogniskować i organizować te siły w obranym kierunku działania; w tym celu otworzyło oddziały w Kaliszu, Lublinie, Płocku i Włocławku. Oddziały te przy pomocy Zarządu Towarzystwa zorganizowały we Włocławku: warsztat koszykarski, w Lublinie: szkołę krawiecką. Płock i Kalisz przygotowały organizacje podobne.

Wojna przerwała szybkie tempo pracy; oddziały wskutek trudności związanych z wojną przestały funkcjonować; warsztat w Krasnymstawie zniszczyły działania wojenne. Działalność instrukcyjna została w części przerwana, w części utrudniona.

4) Warsztaty zarobkowe pod protektorem C. K. O.

Z drugiej strony wojna stworzyła również nowe potrzeby. Napływ bezdomnych pozbawionych możliwości pracy, w których liczbie znajdowało się wielu rzemieślników, zrodził konieczność zatrudnienia tylu rąk bezczynnych i stworzenia w tym celu warsztatów zarobkowych. Przy współdziałaniu Centralnego Komitetu Obywatelskiego Zarząd Towarzystwa zorganizował warsztaty: szewcki dla 76 osób, rymarski dla 25 osób, krawiecki dla 22 osób i bieliźniarski dla 137 osób. Wprowadzenie w tych warsztatach nowych zdobyczy techniki rzemieślniczej, przyzwyczajanie do systematycznej pracy pod kierunkiem wykwalifikowanych instruktorów obok dostarczania środków do życia,

miało na tę liczebnie poważną grupę decydujący wpływ ukulturalniający (i dla nich T-wo zorganizowało kursy wieczorne ogólnokształcące) obok podniesienia poziomu ich wytwórczości fachowej.

Oprócz tej działalności bezpośredniej Towarzystwo rozacza opiekę nad poszczególnymi, zasługującymi na to jednostkami czy to w formie subsydjów, czy też w formie umieszczania ich na praktyce rolnej i w warsztatach wzorowych, oraz subsydjuje inne już istniejące placówki nauczania zawodowego.

Zasadniczy przełom w życiu kraju, który nastąpił w r. 1915, rozszerzył możliwość pracy oświatowej, to też T-wo rozwinęło szeroką działalność w kierunku oświatowo-rzemieślniczym. Założono uczelnię rękodzielniczą dla chłopców od lat 10, która kształci i przygotowuje przyszłych rzemieślników. Szkoła ta daje dzieciom wykształcenie elementarne i fachowe, wychowuje je w atmosferze kulturalnej i obywatelskiej, przyczyniając się tym sposobem do podniesienia poziomu umysłowego i moralnego wychowawców, pochodzących z najbiedniejszych sfer ludności żydowskiej, nadto ułatwi im pracę w warsztatach, do których w przyszłości wejdą. Szkoła ta, założona w r. 1915, rozwija się pomyślnie i liczy obecnie 200 uczniów. Prócz uczelni dla chłopców utworzono w r. 1915 podobną szkołę początkową dla dziewcząt, w której uczą się one robót slöjdowych i szycia. Liczba uczennic wynosi 40.

Staraniem Zarządu T-wa powstały „Kursy przygotowawcze dla rzemieślników“. Na kursy przyjmowani są rzemieślnicy dorośli, terminatorzy oraz uczniowie i uczennice warsztatów T-wa i dzieleni są na oddziały według stopnia umiejętności. Inicjatywa kursów, podjęta przez Towarzystwo, znalazła najgorętsze poparcie najpierw w byłym Komitecie Obywatelskim, później w Zarządzie Miasta, który udziela poważnego subsydjum na utrzymanie tych kursów.

W r. 1917 Towarzystwo powołało do życia specjalną organizację w celu zorganizowania fachowych kursów uzupełniających dla rzemieślników na początku w gałęziach: metalowej, drzewnej i włóknistej. W chwili obecnej są już czynne kursy dla pracowników przemysłu włóknistego. Liczba słuchaczy wynosi 50.

Wreszcie pomne na potrzeby chwili Towarzystwo zdecydowało podjąć pracę gruntownego zbadania udziału ludności żydowskiej w przyszłym życiu gospodarczym Polski Niepodległej. Praca ta jest konieczna wobec głębokich przekształceń, jakim już w chwili obecnej podlega społeczeństwo i jakie nadal kraj nasz czekają, wskazać też ona powinna samemu Towarzystwu nowe podstawy i nowe wytyczne dla prowadzenia dalszej działalności.

5) Działalność pośrednia.

III. Praca rzemieślniczo-oświatowa.

1) Uczelnia rękodzielnicza dla chłopców.

2) Szkoła przygotowawczo-rzemieślnicza dla dziewcząt.

3) Kursy przygotowawcze dla rzemieślników.

4) Kursy uzupełniające dla rzemieślników.

IV. Prace ekonomiczne.

II. SPRAWOZDANIE

za rok 1916/17.

Zarząd i Sekcje Towarzystwa.

ZARZĄD:

Pp. Stanisław Natanson, Prezes,
S. Dickstein, Wiceprezes,
Józef Kernbaum, Skarbnik,
Zygmunt Heilperin, Zastępca Skarbnika,
Stanisław Srebrny, Referent,
Piotr Bekerman,
Edward Berson,
S. Bregman,
Bronisław Eiger,
Bronisław Goldfeder,
Bernard Kaftal,
Feliks Wiślicki.

Członkowie.

W skutek dłuższej nieobecności 3-ch członków Zarządu, Zarząd koop-
tował p. inż. Edwarda Ebera.

Komisja Rewizyjna:

Pp. Henryk Eisenman,
Herman Ginsberg,
Kazimierz Natanson,
Jakub Neumark,
Henryk Welt.

SEKCJE:

a) Sekcja Rolnicza:

Pp. Piotr Bekerman, Przewodniczący,
Bronisław Eiger, Wiceprzewodniczący,
Edward Berson,
Edward Eber,
A. B. Ippo,
Jan Przedborski,
Feliks Wiślicki.

b) Sekcja Techniczno-Rzemieślnicza:

Pp. Józef Kernbaum, Przewodniczący,
Stanisław Srebrny, Wiceprzewodniczący,
Piotr Bekerman,
Władysław Brokman,
S. Dickstein,
G. Ettingerowa,
Maksymiljan Heilpern,
Henryk Hopfenblum,
Inż. Hornstein,
A. B. Ippo,
Stanisław Jakubowicz,
Janina Łaska,
S. Meyerson,
Stanisław Natanson,
Jakub Neumark,
Juljusz Pinkus,
Herman Seideman,
Feliks Wiślicki,
Mieczysław Zmigryder.

c) Sekcja Rzemieślniczo-Oświatowa:

Pp. F. Wiślicki, Przewodniczący i Delegat Zarządu,
Mieczysław Zmigryder, Sekretarz.

Podsekcja Kursów dla Analfabetów.

ZARZĄD:

Pp. Maksymiljan Zand, Przewodniczący,
Aleksander Gurtzman, Sekretarz,
Edward Gantz, Skarbnik,
Gabryela Lewinsonowa,
Florentyna Wiślicka,
Wanda Krausharowa. } Członkowie.

OPIEK A:

Pp. M. Baumanowa,
Sabina Gantzówna,
Helena Gleichgewichtowa,
Gustaw Hartman,
Stefanja Hartmanówna,
Lola Judtowa,
Helena Rozenfeldowa,
Jadwiga Sztajnmanówna.

d) Komisja do spraw Kursów uzupełniających
dla rzemieślników:

Pp. St. Srebrny, Przewodniczący,
Br. Eiger, Wiceprzewodniczący,
Wł. Brokman, Sekretarz,
S. Dickstein,
Maks. Heilpern,
A. B. Ippo,
St. Jakubowicz,
H. Seideman,
A. Stucki,
M. Warszawski.

Sekcja Ekonomiczno-Statystyczna:

Pp. St. A. Kempner, Przewodniczący,
Józef Kernbaum, Wiceprzewodniczący,
Piotr Bekermam,
Kazimierz Horowicz,
Stanisław Srebrny.

Działalność Towarzystwa.

1. UWAGI OGÓLNE.

Pewne unormowanie się warunków życia w roku sprawozdawczym po bardzo trudnych przejściach roku ubiegłego wpłynęło na możliwość więcej spokojniejszej pracy Towarzystwa.

Jednakże coraz to trudniejsze położenie materialne z jednej, zastój zaś życia ekonomicznego, a więc placówek pracy rzemieślniczej z drugiej strony musiały z natury rzeczy ograniczyć bardzo dotkliwie zakres działalności Towarzystwa.

Kontynuując w dotychczasowym zakresie swoją działalność, Towarzystwo w roku sprawozdawczym *a)* przystąpiło do zasadniczej reorganizacji swojej Fermy Rolniczej w Częstoniewie (patrz niżej), *b)* zawiązało pertraktacje co do przejęcia Fermy Ogrodniczej w Częstochowie, dążąc w ten sposób do ujednostajnienia nauczania pracy rolnej wśród ludności żydowskiej w kraju, *c)* uruchomiło Kursy Uzupełniające dla rzemieślników, *d)* przystąpiło do organizacji Oddziału Towarzystwa w Częstochowie, *e)* podjęło pracę o udziale ludności żydowskiej w życiu ekonomicznym kraju.

Rozszerzenie
działalności.

2. DZIAŁALNOŚĆ.

A. PRACA ROLNA.

1. Ferma Rolnicza w Częstoniewie.

Rok sprawozdawczy jest rokiem przełomowym w historii Fermy Częstoniewskiej. Opracowany w zeszłym roku sprawozdawczym projekt zaprowadzenia obok gospodarstwa rolniczego działów przemysłowo-rolnych, specjalnie zaś warzywnictwa i nasiennictwa został wykonany.

W roku bieżącym Towarzystwo założyło około 1/2 włóki kultur warzywniczych i przygotowuje się w kierunku rozszerzenia tych kultur.

W łączności z tym Towarzystwo poczyniło kroki w kierunku przejęcia pod własny zarząd dzierżawionej dotychczas części Częstoniewa

Jednocześnie Towarzystwo pracuje nad przygotowaniem całości programu Szkoły Rolniczej, której uruchomienie będzie mogło nastąpić po reorganizacji gospodarstwa, o ile oczywiście gmach szkolny, zajęty przez wysiedlonych z Pińszczyzny 140 bezdomnych żydów, będzie znowu w rozporządzalności Towarzystwa. Tymczasem bezdomni pracują w gospodarstwie. Na Fermie uczy się i doskonalą w rolnictwie i warzywnictwie 3-ch praktykantów.

2. Kolonie Rolnicze.

Liczba dotychczasowa kolonji (7 kolonji) nie uległa zmianie. Dla kolonistów wobec wyjątkowych konjunktur na produkty rolne rok sprawozdawczy był materialnie pomyślny.

B. PRACA RZEMIEŚLNICZA.

W roku sprawozdawczym Towarzystwo prowadziło:

1. Warsztaty instrukcyjne.

- a) Warsztat nauki wyrobów pończosznich,
- b) „ „ szycia kapeluszy słomkowych,
- c) „ „ kroju gorsetów.

Warsztaty mieściły się w domu przy ul. Nowy-Świat Nr. 16. Przyjmowane były dziewczęta w wieku od lat 15-tu z elementarnym

wykształceniem. Opłata wynosiła w warsztacie pończosznicy rb. 10 za kurs trwający 4 miesiące; w warsztacie gorseciarskim za 6-cio miesięczny kurs i w warsztacie szycia kapeluszy słomkowych za kurs 4-ro miesięczny po 15 rb. Poza nauką fachową kierowano pracownice na kursy wieczorne i do Uniwersytetu Ludowego.

a) W warsztacie instrukcyjno-pończosznicy pobierało naukę fachową 10 pracownic.

b) Warsztat nauki szycia kapeluszy słomkowych był czynny w roku sprawozdawczym, jak zwykle, podczas miesięcy zimowych od 1/XI do 1/IV. Naukę w nim pobierało 14 dziewcząt, z których część znalazła zatrudnienie w różnych fabrykach miejscowych.

c) Warsztat szycia i kroju gorsetów był czynny przez cały rok.

W roku sprawozdawczym przygotowano 40 kandydatek do pracy zarobkowej.

2. Warsztaty instrukcyjno-zarobkowe.

a) pończosznicy,

b) tkacki.

a) Obok warsztatu pończosznicy instrukcyjnego był czynny oddział zarobkowy, w którym pracowało 16 wychowanic Towarzystwa. Produkcja wynosiła:

130 tuz. pończoch	} wart. 2100 rb.
225 „ skarp.	

Wyplacono robocizny 450 rb.

b) **Warsztat tkacki** przy ul. Śliskiej 28 był czynny cały rok i zatrudniał w pierwszych miesiącach 10 osób, następnie liczba ta wskutek braku materiału zmalała do 6-ciu. Produkcja wynosiła około 7000 łokci różnych gatunków materiałów bawełnianych wartości około 6000 rb.

Wyplacono robocizny 694.45 rb.

Dla lepszego przygotowania tkaczek do przyszłej ich samodzielnej pracy zaprowadzono w warsztatach kursy teoretyczne.

Wskutek braku materiału właściwego dla szkoły tkactwa ręcznego (przędza gruba) postanowiono Warsztaty zlikwidować oraz dążyć do tego, ażeby uruchomić je we właściwym czasie i to na prowincji.

3) **Warsztat garncarski w Kałuszynie** prowadzą na własny rachunek byli wychowawcy Towarzystwa, którzy w tymże Warsztacie przechodzili kurs instrukcyjny. Ze względu na wzmożone zapotrzebowanie na wyroby gliniane pracownicy ci w liczbie kilkunastu pracują z bardzo zadawalającym rezultatem.

4. Kształcenie fachowe rzemieślników.

W dalszym ciągu swej działalności w kierunku kształcenia rzemieślników Towarzystwo dążyło nie tylko do tworzenia warsztatów in-

strukcyjnych, ale starało się też umieszczać uczniów dla nauki rzemiosła w warsztatach i fabrykach już istniejących.

W roku sprawozdawczym 3-ch terminatorów uczyło się w zakładach ceramicznych. p. Mickuna. Dzięki p. Julianowi Mickunowi, który poza osobistym kierownictwem pracą w fabryce poświęcił wiele czasu na wykłady teoretyczne dla uczniów, w końcu roku sprawozdawczego 3-ch wychowawców mogło się już zająć pracą zarobkową.

Uczniowie ci uczęszczali dzięki zapomodze Towarzystwa na kursy rysunków przy Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej.

5. Zapomogi i pomoc w naturze.

Poza działalnością wewnętrzną Towarzystwo udzieliło w roku sprawozdawczym subsydjów na kształcenie zawodowe rzemieślnicze i rolnicze oraz pomocy w postaci wypożyczenia maszyn. Jednocześnie Towarzystwo udzieliło w kilku wypadkach pożyczek z funduszu do dyspozycji pp. prof. S. Dicksteina i red. St. A. Kempnera rzemieślnikom na zapoczątkowanie pracy zarobkowej, a mianowicie:

1) H. Hekselmanowi	Rb. 50
2) S. Margolinowi	„ 100
3) J. Peterburskiemu	„ 240
Razem	Rb. 390

C. PRACA RZEMIEŚLNICZO-OŚWIATOWA.

1. Uczelnia Rękodzielnicza.

Uczelnia Rękodzielnicza mieściła się w lokalu przy ul. Leszno 1. Uczelnia składała się z 3 klas szkoły elementarnej i 2 klas właściwych. Do klas elementarnych przyjmowani byli analfabeci i półanalfabeci w wieku od lat 8-miu; do klas rzemieślniczych chłopcy od lat 10-ciu do 14-tu, umiejący czytać, pisać i rachować.

Uczniów w roku sprawozdawczym było 200-tu. Opłaty żadnej nie pobierano.

Zajęcia odbywają się według planu następującego:

od 8-ej do 11-ej lekcje,

„ 11	„ 12	przerwa, mycie rąk, obiad,
„ 12	„ 1	w klasach wstępnych roboty ręczne, śpiew, rysunki,
„ 12	„ 3	praca w warsztatach (2 starsze klasy),
„ 3	„ 3 ¹ / ₂	podwieczorek, sprzątanie warsztatów,
„ 3 ¹ / ₂	„ 4 ¹ / ₂	śpiew, gimnastyka.

Nauczanie odbywało się w zakresie wzorowej szkoły elementarnej ze specjalnym uwzględnieniem w klasach wstępnych przedmiotów przygotowujących do nauki rzemiosł.

W najstarszej wstępnej klasie prowadzony był slójd papierowy (3 godziny w tygodniu.)

We wszystkich klasach uczono rysunków, a w najstarszej klasie oprócz 2-ch godzin ręcznych rysunków prowadzono 2 godziny rysunków technicznych.

Praca w warsztatach prowadzona była według następującego programu:

KOSZYKARSTWO.

Uczniów było 40—50-ciu. Warsztat prowadziła instruktorka, która do kwietnia miała pomocnicę. Nowi uczniowie wykonywali roboty według programu, dawni przychodzili stopniowo do robót coraz trudniejszych, przeważnie z petyku, szylfu, trzciny i t. d.

W kwietniu, gdy część uczniów przeszła do ogrodu, pozostali (około 20-tu lepszych pracowników) wykonywali wyłącznie roboty z wikliny. Wyroby odznaczały się dokładnością wykonania, różnorodnością kształtów, umiejętnym doбором i kombinacją materiału. Warsztat opuszczały tylko roboty zupełnie samodzielnie wykonane przez uczniów, które znajdowały chętnych nabywców.

Wykonano dużo obstalunków, wyplatano krzesła i t. d. Ogółem w ciągu roku wykonano:

Koszyków do papieru	20
„ „ noży	10
„ „ łyżek	70
Tacek	95
Wypleciono krzesel	11
Pudełek	20
Łóżecek dla lalek	4
Studzienek	4
Koszyków okrągłych	15
„ różnych	70
Ampli	8
Stolików do robót	1
Mebelków zabawek	8
Koszyczków drobnych	70
Z wikliny sztuk	21

Sprzedano w ciągu roku 400 sztuk za 669 mk. 20 f.

STOLARSTWO.

Nowi uczniowie wykonywali roboty podług programu; zeszłoroczni wykonywali sprzęty dla szkoły, reperacje i obstalunki.

Oprócz robót programowych wykonano:

- 30 rajzbretów dla szkoły,
- 1 stolik,
- 2 ławki,

- 1 postument do rysunków,
- 1 szafkę do kajetów,
- 10 skrzynek do kwiatów,
- 8 ramek, stołki, pudełka i t. p.

OGRODNICTWO.

Zajęcia w ogrodzie odbywały się do października i od kwietnia. W końcu lata i w jesieni dzieci zbierały plony. Botwinę w pęczkach rozdano uczniom do domu; rzodkiewki, sałatę, szpinak, kalafior i fasolkę spożyto w szkole na podwieczorki.

Dzieci chętnie pracują w ogrodzie, ale nie mają jeszcze wytrwałości, szczególnie nuży je pielienie.

Podczas wakacji letnich uczniowie po spożyciu obiadu udają się do ogrodu. Część pracuje pod okiem ogrodniczki, pozostali słabsi bawią się i odpoczywają. Tamże otrzymują podwieczorek. Od 4—6-tej odbywają się gry i zabawy pod kierunkiem nauczyciela gimnastyki.

W październiku odbył się popis gimnastyczny w ogrodzie, w czerwcu zaś w szkole uczniowie popisywali się śpiewem i deklamacją.

Tegoż dnia 7-go czerwca odbyła się wystawa kajetów i robót uczniów, która ściągnęła licznych zwiedzających.

Rok szkolny zakończono dnia 19 czerwca wycieczką do Strugi. Kierowniczką Uczelni jest p. Julja Wilczyńska.

Wydatki Uczelni wynosiły:

Komorne.	Rb. 2000.—	
Książki, kajety, opał, światło i inne . . . „	1645.45	
Materiały do wyrobów „	760.25	
Pensje nauczycieli i instruktorów . . . „	6491.05	10896.75
Wpływy za wyroby „		351.43
Koszt Uczelni. . . Rb.		10545.32

KOŁO OPIEKI.

Trudnym zadaniem, jakie w ciężkich warunkach obecnych spadają na Koło Opieki, starało się ono sprostać w miarę sił i środków. Trzeba przyznać, że niestrudzona energja jego członków z panią Florentyną Wiślicką na czele umiała znaleźć ku temu odpowiednie drogi i środki.

Członkowie Koła Opieki.

Pp. Bachrach Jerzowa,
Bergson Ludwikowa,
Bidentalowa Marja,

Pp. Cohn Maksymiljanowa,
Cohn Leonowa,
Czyż Leonostwo,

Pp. Erlich Doktorowa,
Eber Edward,
Freider Janina,
Fuksowa F.,
Freidenberg,
Ginsberg Hermanowa,
Goldbaum Henrykowa,
Grosman Kazimierz,
Hertzowa Eugenja,
Heymanowa Lina,
Heiman Edwardowa,
Hopfenblum Zofja,
Kraushar Daniel,
Krausharowa Wanda,
Landauowa Marja,
Landauowa Ida,
Landau Józef,
Landsberg Aleksander,
Landsberg Feliks,
Litmanowicz Feliks,
Markusfeld Mieczysław,

Pp Majerson Maksowa,
Majersonowa Róża,
Majmon Henrykowa,
Neumarkowa Bronisława,
Neumarkowa Miła,
Neumanowa Szymonowa,
Neumanówna Jadwiga,
Przeworski Jakub,
Przeworski Maurycy,
Przeworski Wincenty,
Rapplowa Anna,
Rogosińska Ignacowa,
Szpilrajnowa Anna,
Rosenberg Henryk,
Walfisz Zygmunt,
Wekstein Anatol,
Wołkowicz Aleksander,
Wilczyńska Julja,
Wislicka Florentyna,
Zand Maksymiljan.

SPRAWOZDANIE KASOWE KOŁA OPIEKI.

Wpływy:

Pozostałość na 30/VI 1916.	Rb.	700.51
Składki	„	407.75
Od Kom. Nies. Pom. Ż. O. W.	„	769.20
Ofiary	„	32.—
Od Sekcji żyw. dz. szkoln. na święta	„	30.50
Od uczniów za obiady i podwieczorki	„	604.70
„ „ „ trykoty i skarpetki	„	1.50
„ „ „ koszule	„	11.80
„ „ „ spodnie	„	—.65
„ „ „ czapki	„	6.30
„ „ „ kapiele	„	9.92
Różne zwroty	„	18.75
	Rb.	2593.58

Wydatki:

Obiady	Rb.	740.42
Podwieczorki	„	112.94
Chleb	„	172.32

Produkty spożywcze	Rb.	343.35
Mleko	„	80.84
Kapiele i mydło	„	105.20
Pomoc lekarska	„	10.66
Fartuchy	„	218.73
Przyrządy gimnastyczne	„	22.23
Koszule, spodnie i trykoty	„	101.06
Inwentarz kuchni	„	54.—
Wycieczki	„	35.22
Dzieciom na święta	„	70.36
Inkaso	„	8.09
Strata na kursie	„	11.69
Przynoszenie obiadów	„	95.50
Zapomoga	„	36.—
Różne	„	22.91
Pozostałość w kasie	„	352.06
		<hr/>
	Rb.	2593.58

2. Oddział rękodzielniczy przygotowawczy dla dziewcząt.

W lokalu przy ul. Śliskiej 28 mieści się przy warsztatach rzemieślniczych dla dziewcząt W. G. St. utrzymywany przez Towarzystwo oddział przygotowawczy rękodzielniczy dla dziewcząt.

Oddział ma zadanie pokrewne z celami Uczelni rękodzielniczej.

W roku sprawozdawczym (drugim od założenia) uczęszczało 35 uczennic.

Uczennice od 8-ej rano do 12-tej w południe pobierają lekcje czytania, pogadanek, rachunków i gimnastyki i 2 razy w tygodniu rysunków.

W godzinach poobiednich od 1^{1/2} do 6-ej 3 razy w tygodniu uczą się slōjdu i 2 razy w tygodniu pobierają lekcje cerowania, szycia początkowego i rozmaitych ściegów.

Z ogólnej liczby 35 20 uczennic odbywa kurs drugoroczny. Uczennice te o tyle posunęły się w naukach, że przejdą do Warsztatów rzemieślniczych dla dziewcząt, Śliska 28,—do wydziału kwiaciarek i hafciarek, pozostałe zaś, które wstąpiły do szkoły w roku bieżącym, pozostaną w tejże jeszcze rok celem uzupełnienia nauki.

3. Kursy przygotowawcze dla rzemieślników analfabetów.

Kursy wieczorne dla dorosłych rozpoczęły swoją działalność w roku sprawozdawczym już w sierpniu, przyjmując zapisy zgłaszają-

cych się na kursy, z początku w lokalu przy ul. Pięknęj 41, a następnie w lokalach przy ul. Leszno 1 i Nowolipki 11. Zapisy te wypadły w dzielnicy Mokotowskiej tak niepomyślnie, że kursów w lokalu przy ul. Pięknęj nie otworzono. Natomiast bardziej pomyślny rezultat w tym względie osiągnięto w dwu pozostałych lokalach, w których zorganizowano 22 komplety, a mianowicie:

w szkole miejskiej, Nowolipki 11	10 kompletów
„ Tow. Popier. Pracy Rolnej Leszno 1	7 „
w Szwalni Tow. Niesienia Pomocy Żydom Ofiarom Wojny, Żabia 9	1 komplet
i na Pradze, w gmachu szkoły miejskiej, Brzeska 9	4 komplety.

Ogółem więc w roku sprawozdawczym pobierało naukę na kursach około 1100 osób w 22 kompletach.

Skład słuchaczy pod względem wieku, płci, zajęcia i t. d. był bardzo zbliżony do zeszlórocznego. Tak samo jak w roku ubiegłym przeważała na kursach młodzież żeńska. Ta sama bardzo znaczna liczba zgłoszeń słuchaczy młodocianych miała miejsce i w tym roku, tak że liczba kompletów mogłaby być znacznie powiększoną, gdyby zgłaszających się tej ostatniej kategorii można było przyjmować bez ograniczeń. Niestety, brak środków na prowadzenie kompletów takich stanął na przeszkodzie do zadośćuczynienia odnośnym potrzebom, gdyż subydjum Wydziału Szkolnego przeznaczone było wyłącznie dla słuchaczy dorosłych (od lat 16-tu).

Pod względem przygotowania komplety nasze składały się:

z 7-miu kompletów stopnia	0 . .	zupelných analfabetów,
„ „ „	I . .	trochę czytających i pisaćzących,
„ „ „	II . .	czytających i pisaćzących,
z 1 kompletu	„ III . .	dobrze czytających i pisaćzących.

Pod względem organizacji wewnętrznej zmian zasadniczych nie było. W dziedzinie pedagogicznej poczyniliśmy znaczne postępy. Przyczyniły się do tego gruntownie opracowane programy, znaczne wyszkolenie personelu nauczycielskiego i wydawnictwo specjalnych czytanek dla dorosłych. Brak odpowiedniej książki pomocniczej przy nauce czytania i ogólnym rozwijaniu słuchaczy kursów naszych bardzo dawał się odczuwać i wobec tego staraniem naszym wydana została książka pod tytułem: „Do Światła“, która lukę, istniejącą w odnośnej literaturze, zapelniła. Dzięki wymienionym wyżej czynnikom, jakościowe rezultaty pracy naszej okazały się bardzo pomyślne: wszyscy analfabeci nauczyli się czytać i pisać i korzystają już z wspomnianej wyżej książki „Do Światła“; w innych kompletach, bardziej zaawansowanych pod względem nauki, największy postęp objawiał się w swobodniejszym wysławianiu się w mowie i piśmie i w umiejętności formu-

lowania i wyrażania myśli. Wszyscy uczniowie nabyli dokładną znajomość czterech działań arytmetycznych, umiejętność posługiwania się miarami i wagami; prócz tego uczniowie II stopnia otrzymali wiadomości zasadnicze o ułamkach zwyczajnych prostych i dziesiętnych. Pogadanki, prowadzone łącznie z całością lekcji, rozszerzyły zakres wiadomości i wyobrażeń słuchaczy. Poza tymi pogadankami zorganizowany został szereg odczytów, na których uproszeni prelegenci-specjaliści omawiali w pierwszej linii bardzo aktualne ze względu na szerzące się epidemie, sprawy higieny, a mianowicie: jak wystrzegać się chorób zakaźnych i t. d., a oprócz tego został wygłoszony szereg odczytów o ogólnokształcącym charakterze z dziedziny nauk przyrodniczych. Odczyty te cieszyły się znacznym powodzeniem, zachęcając przez to organizatorów do rozszerzenia na przyszłość działalności swej w tym kierunku.

Wydatki kursów wynosiły: Rb. 3934,85.

4. Kursy uzupełniające dla rzemieślników.

W roku sprawozdawczym Towarzystwo opracowało plan i program Kursów uzupełniających dla rzemieślników.

W maju r. 1917 uruchomiono 7-mio miesięczny kurs dla pracowników gałęzi włóknistej. Na kursy te uczęszcza 20 osób. Odbywają się one w lokalu Zarządu Towarzystwa przy ul. Królewskiej 23 3 razy w tygodniu.

Jednocześnie Towarzystwo przygotowało dużą organizację Kursów uzupełniających dla rzemieślników gałęzi metalowej i drzewnej z kursem dwuletnim.

Otwarcie kursów proponowane jest w jesieni 1917 r.

Pierwszy kurs obliczony na 200 słuchaczy będzie otwarty w lokalu Szkoły Rzemieślniczej przy W. Gm. St. w sierpniu 1917.

D. PRACE EKONOMICZNE.

W roku sprawozdawczym została opracowana monografia p. t. „Udział ludności żydowskiej w życiu ekonomicznym Polski“. Monografia ta ukaże się w druku w końcu roku 1917 i będzie obejmowała: I. Ogólny pogląd na udział ludności żydowskiej w życiu ekonomicznym Polski, II. Szczegółowy obraz tego udziału, III. Widoki na udział ludności żydowskiej w życiu ekonomicznym Polski Niepodległej.

SPRAWOZDANIE KASOWE.

WPLYWY I WYDATKI TOWARZYSTWA POP. PRACY

WPLYWY.	Ruble i kopiejki			
Częstoniew			4494	80
Składki członków			1682	50
Ofiary			1679	89
Zapomogi:				
Wydziału szkoln. st. m. Warszawy:				
1) Na szkołę początkową przy Uczelni	1448	80		
2) Na kursy dla rzemieślników . . .	3790	40	5239	20
Warsztat tkacki przewyżka doch. . . .			706	22
Przewyżka wydatków			14276	64
			28079	25

ROLN. I RZEMIEŚLNICZEJ wśród żydów w 1916/17 r.

WYDATKI.	Ruble i kopiejki			
Uczelnia rękodzielnicza.				
Utrzymanie i pensje nauczycielek			10545	32
Kursy rzemieślników.				
Wydatki i pensje nauczycielek			3934	85
Zapomogi.				
Uczniom szkoły rzemieślniczej przy Gm. Staroz. na wpisy	500	—		
Oddziałowi rękodzielniczemu przy ulicy Śliskiej	883	10		
Kursom ceramicznym	152	85		
Warsztatowi sztukatorskiemu	1003	60		
Kursom uzupełniającym	10	05	2549	60
Warsztaty instrukcyjne.				
Kapeluszniczy	415	49		
Gorseciarski	1294	42	1709	91
Warsztaty instrukcyjno-zarobkowe.				
Pończoszniczy	700	68		
Garncarski w Kałuszynie	1092	35	1793	03
Warsztaty zarobkowe.				
Ubezpieczenie, konserwacja inwentarza i remont warsztatów			1315	21
Wydatki ogólne Towarzystwa.				
Pensje biura	3452	—		
Wydatki biura Towarzystwa	2588	53		
Procenty i różnica kursu	190	80	6231	33
			28079	25

B I L

Towarzystwa Popierania Pracy Rolnej i Rzemieśl

		Ruble i kopiejki	
	STAN CZYNNY.		
1	Szacunek Częstoniewa		170008 63
2	Maszyny:		
	b. warsztatów zarobkowych	4320	—
	warsztatu gorseciarskiego	344	25
	„ kapeluszniczego	322	90
	„ pończoszniczego	807	55
			5794 70
3	Ruchomości:		
	b. warsztatów zarobkowych	539	10
	uczelni rękodzielniczej	748	15
	warsztatu kapeluszniczego	56	25
	„ pończoszniczego	230	70
	„ tkackiego	423	60
	„ betonowego	100	—
	„ w Kałuszynie	100	—
	biura Towarzystwa	286	50
	Biblioteka	70	20
			2554 50
4	Materiały surowe i wyroby gotowe:		
	warsztatu kapeluszniczego	72	90
	„ gorseciarskiego	770	35
	„ pończoszniczego	606	—
	„ tkackiego	3189	60
	wyroby rymarskie	563	45
	„uczelni rękodzielniczej	164	35
			5366 65
5	S. Natanson i S-owie w/m.		368 95
6	Papiery procentowe:		
	Rb. 3000 — 4 ¹ / ₂ ‰ L. Z. Ziem. depoz.		2663 10
7	Kasa		1485 50
8	Dłużnicy		1248 50
9	Fundusz bieżący Towarzystwa	13448	69
10	Niedobór	827	95
			14276 64
			203766 74

A N S

niczej wśród żydów po d. 30 Czerwca 1917 r.

		Ruble i kopiejki	
	STAN BIERNY.		
1	Kapitały Towarzystwa:		
	Szacunek Częstoniewa		170008 63
	Fundusz maszyn i ruchomości		8349 20
	Fundusz bieżący Towarzystwa		13448 69
2	Fundusze.		
	Do dyspozycji prezesa M. Bergsona	226	05
	„ „ prof. S. Dicksteina	3453	68
	Pożyczkowy do dyspozycji prof. S. Dicksteina i red. St. Kempnera	1124	—
	Fundusz Komitetu Szwajcarskiego	463	—
			5266 73
3	Częstoniew		1735 54
4	Sumy przechodnie		4957 95
			203766 74

KOSZTY UTRZYMANIA FERMY ROLNICZEJ
W CZĘSTONIEWIE.

		Ruble i kopiejki	
Wydano w roku 1916/17.			
Pensje etatowe	1931	15	
Pensje służby	116	—	
Rozjazdy	172	39	
Reparacja budynków szkolnych	448	35	
Żywność uczniów	169	21	
Żywność służby	13	44	
Odzież	227	05	
Obuwie	168	50	
Pranie bielizny	28	76	
Utensylja kuchenne	8	15	
Opał i światło	304	67	
Wydatki różne	52	32	
Przyjęcie wizytatorów	175	05	
Wydatki w naturze	851	70	
Amortyzacja ruchomości szkolnych	212	09	4878 83

WPŁYWY I WYDATKI GOSPODARSTWA

	Ruble i kopiejki			
DOCHODY.				
Inwentarz żywy	836	25		
Mleko.	6082	55		
Produkty rolne	5474	20		
Pasza	2910	60		
Okopowe	3755	40		
Ogród	2341	14		
Rybołówstwo i pszczelnictwo	2064	90		
Drzewo, karpina i wiklina	161	87		
Szkółka drzewek owocowych	885	70		
Cegły	461	58		
Dzierżawa	5976	15		
Pozostałość z rezerwy podatków	258	99		
Procenty i różnice kursu	349	23	31558	56
			31558	56

W CZĘSTONIEWIE ZA 1916/17 ROK.

	Ruble i kopiejki			
WYDATKI.				
Utrzymanie inwentarza	5955	86		
Najem	3393	—		
Ordynarje i pensje służby	3755	56		
Instruktor mleczarski	740	72		
Opał i światło	1160	65		
Nasiona i nawozy sztuczne	49	17		
Wydatki ogólne i asekuracja	844	94		
Remont budowli i narzędzi.	2573	45		
Rowy	491	76		
Zimochowy dla ryb	193	—	19158	11
Tow. Kredyt. Ziemskie:				
% za 1916/17 rok.			971	44
Przewyżka dochodów			11429	01
			31558	56

BILANS CZĘSTONIEWA

		Ruble i kopiejki	
STAN CZYNNY.			
1	Grunty i budowle		107263 69
2	Grunty Kolonji.		
	120 morgów gruntu dzierżawy	12368	—
3	Budynki szkolne.		
	Wartość	53256	14
4	Szkoła.		
	Ruchomości i przybory	2031	76
5	D. Bagniewski w Falencinie.		
	Wartość inwentarza i zasiewów	13037	79
	Pozostała należność z dzierżawy	401	58
			13439 37
6	Inwentarz żywy i martwy.		
	Inwentarz żywy	805	—
	„ martwy	2984	46
	Ziemiopłody i zasiewy	3749	50
	Drzewo i karpina.	46	35
	Żelazo, drut i inne.	76	90
	Cegły 4570 sztuk.	45	70
	Nawozy sztuczne.	38	80
			3957 25
7	Wydatki na nowe kult. warzyw.		6475 47
8	Dłużnicy.		
	Różni	1460	—
	Tow. Popierania Pracy Rol.	1735	54
	Tow. I. C. A.	4089	07
			7284 61
			215865 75

po dzień 30 Czerwca 1917 r.

		Ruble i kopiejki	
STAN BIERNY.			
1	Kapitał.		
	Kapitał T-wa	170008	63
2	Towarzystwo Kredytowe Ziemskie.		
	Pozostałość z pożyczki Rb. 42233 kop. 77	19237	58
3	Fundusz Pomocy.		
	Pozostałość	2012	70
4	Fundusz bieżący lasu.		
	Za sprzedane poręby w 1910 r.	16488	83
5	Amortyzacja budowli.		
	Odpisuje się	1705	32
6	Fundusze rezerwowe.		
	Pozostałość	2498	21
7	Kolonje.		
	Pozostałość	1437	36
8	Sumy Pzechodnie.		
	Tow. Kredytowe Ziemskie	1377	17
	Inne	1099	95
			2477 12
			215865 75

B I L

Kolonji w Częstoniewie po

		Ruble i kopiejki	
STAN CZYNNY.			
1	Rachunek dzierżawy:		
	Pozostałość	21208	19
2	Zaległe raty dzierżawy kolonistów:		
	Moszek Landau	656	50
	Ajzyk Landau	433	50
	Moszek J. Kirszenberg	922	50
	Moszek Kalb	645	—
	Szlama Wiskicki	444	—
	Szlama Litman	342	—
	Moszek D. Miller	325	—
		3768	50
3	Należność u kolonistów:		
	M. J. Kirszenberg	605	94
	Moszek Landau	1038	52
	Ajzyk Landau	553	78
	Moszek Kalb	467	10
	Szlama Litman	700	21
	M. D. Miller	189	88
	Sz. Wiskicki	73	50
		3628	93
4	Ferma Częstoniew:		
	Pozostałość	1437	36
5	S. Natanson i S-owie w/m.		
	Pozostałość	2931	05
		32974	03

A N S

dzień 30-go Czerwca 1917 r.

		Ruble i kopiejki	
STAN BIERNY.			
1	Szacunek gruntów pod Kolonje:		
	120 morgów gruntu i zasiewy	12368	—
2	Fundusze budowy:		
	Pożyczka Towarz. S. C. A.	9279	52
	Ofiary: Michał Bergson	2885	65
	Bernard Kaftal	1503	45
	Henryk Welt	1000	—
	Wilhelm S. Landau	1000	—
		15668	62
3	Fundusz bieżący:		
	Pozostałość	462	41
4	Kaucje kolonistów:		
	Pozostałość od 7-miu kolonistów	3450	—
5	Fundusz pożyczkowy im. b. p. Anieli z Bergsonów Sachsowej	1025	—
		32974	03

Lista Członków

Członkowie honorowi:

Bergson Michał.

Członkowie rzeczywisci:

	Rb.		Rb.
Apte Ludwik	—.—	Z przeniesienia	279.—
Arkin Albert	—.—	Dawidson L.	25.—
Aronson A.	—.—	Dickstein S.	10.—
Asterblum M.	10.—	Efraim M.	—.—
Baranowski Ignacy	10.—	Eiger Bolesław	100.—
Bekerman Leon	—.—	Eiger Bronisław	25.—
Bekerman Piotr	5.—	Eisenman Henryk	15.—
Bekermanowa Piotrowa	5.—	Endelman Maurycy	—.—
Bendetson Ignacy	10.—	Endelman O.	—.—
Benkel Izidor	—.—	Endelman Zygmunt	—.—
Benkel Wiktor	—.—	Endelman J.	—.—
Benzeł Stefan	5.—	Erlich Stanisław	10.—
Bergson Michał	10.—	Ettingerowa Golla	10.—
Bergson Ludwik	40.—	Fajans Edward	5.—
Berlinerblau Józef	10.—	Feigenbaum Eljasz suk.	10.—
Bernstein Eljasz	—.—	Felsenhardt Rafał	—.—
Berson Michał	100.—	Flaum Maurycy	—.—
Berson Edward	50.—	Flatau Henryk	—.—
Berson Stefan	—.—	Fleiszer Dawid	—.—
Bernsteinowa Eleonora	—.—	Folman S. Z.	—.—
Birencwajg Bernard	—.—	Fraenkel Herman	—.—
Birnbaumowa D.	10.—	Frank J.	—.—
Błaszkowski Henryk	—.—	Freider Mieczysław	—.—
Błaszkowski Z.	—.—	Freiderowa Janina	10.—
Bornstein Ch.	—.—	Frejlich B.	10.—
Braunstein Ignacy	—.—	Frydztajn Adolf	—.—
Braunstein Władysław	—.—	Fürstenberg { 1915/16 rb. 10.—	20.—
Bregmanowa L.	—.—	Henryk { 16/17 rb. 10.—	
Bregman S.	—.—	Gelblum S.	15.—
Brodzka Ludwika	4.—	Gepnerowa Stefanja	12.—
Cohn Julian	10.—	Geisler Stanisław	10.—
Cohn Józef	—.—	Ginsberg Herman	20.—
Cwajfus L.	—.—	Goldfeder Bronisław	—.—
Cylkow Henryk	—.—		
Do przeniesienia	279.—	Do przeniesienia	586.—

	Rb.
Z przeniesienia	586.—
Goldfeder Józef	—.—
Goldfederowa Róża	—.—
Goldfederowa Janina	1915/16 rb. 15.— 16/17 rb. 15.— 30.—
Goldflam S.	25.—
Goldstein Stanisław	—.—
Gordon G.	—.—
Graff	6.—
Grauman H.	6.—
Grodziński M.	10.—
Grüdiger Ludwik	—.—
Grundzach Ignacy	10.—
Gurewicz Adolf	—.—
Gurewicz Maks	—.—
Gurtzman Aleksander	—.—
Hertz Maksymiljanowa	10.—
Halpernowa L.	7.50
Heilperin Zygmunt	10.—
Hamburger sukces.	—.—
Hartman Kazimierz	—.—
Heiman Maurycy	—.—
Heiman Marcin	—.—
Helman I.	—.—
Hertz Michał	—.—
Hertz Jakub	—.—
Heyman Maks	—.—
Hertzowa E.	10.—
Hopfenblum Henrykowa	10.—
Hopfenblum Henryk	10.—
Horowitz S.	—.—
Hornstein N.	10.—
Hosiason Józef	10.—
Ippo A. B.	10.—
Jarociński Stanisław	—.—
Judt J. M.	—.—
Kadyński S.	—.—
Kaftal Bernard	—.—
Kajzersztajn Maurycy	6.—
Do przeniesienia	766.50

	Rb.
Z przeniesienia	766.50
Kajzersztajn D.	5.—
Kajzersztajn Józef	6.—
Kamenka J.	—.—
Kaufman Zygmunt	—.—
Kempner Stanisław	—.—
Kernbaum Józef	25.—
Kirsztrot Jakub	10.—
Klein W.	—.—
Kleinerman Zygmunt	—.—
Klingsland Fabjan	20.—
Klopferd L.	—.—
Korngold Albert	—.—
Kowarski D.	—.—
Kraushar Juljan	10.—
Königsgeld Matias	10.—
Kraushar M.	10.—
Kreuterkraft Zygmunt	10.—
Krywicki Roman	—.—
Kuratow Marek	—.—
Lacher M.	—.—
Landau Bronisław	—.—
Landau Stanisław	—.—
Landau Henryk	—.—
Landau Ignacy	—.—
Landau W. S.	100.—
Landau Regina	—.—
Landau Józef	15.—
Landsberg Aleksander	—.—
Lauer Bernardowa	5.—
Lauer Bernard	10.—
Lauterbach Bernard	—.—
Lewin M. D.	—.—
Lewin Paulina	—.—
Lewy Herman	—.—
Lichtenbaum Leon	10.—
Likiernik Artur	—.—
Likiernik Maurycy	—.—
Lipsztat Aleksander	—.—
Lipszyc Ignacy	10.—
Luxenburg Maksymiljan	10.—
Lurie S.	—.—
Do przeniesienia	1032.50

	Rb.		Rb.
Z przeniesienia	1032.50	Z przeniesienia	1306.50
Łaska Janina	10.—	Pinkus Juljan	—.—
Majmon Henryk	5.—	Pinkus Norbert	10.—
Malberg J.	3.—	Polak Stanisław	10.—
Majzner Paweł	10.—	Pomper Dawid	—.—
Meyer Jerzy	25.—	Poznańska Karolowa	—.—
Meyerowa M.	10.—	Poznański Herman	100.—
Meyerson S.	10.—	Przedborski Jan	—.—
Meyerson Max. G.	15.—	Przepiórka Dawid	—.—
Minkowski Paweł	5.—	Przeworski Wincenty	25.—
Morgenstern S.	10.—	Przeworski Jakub	15.—
Morgenstern Natan	10.—	Przeworski Dawid	—.—
Morgernstern Ludwik	—.—	Rabinowicz N.	—.—
Mossin M.	6.—	Rajchman Bronisław	—.—
Moszkowski Władysław	—.—	Rechtszafen I. M.	—.—
Mozeson Samuel	10.—	Reicher Stanisław	—.—
Mühlsteinowa Róża	—.—	Reisberg Jakub	—.—
Muszkat-Moszkowski J.	—.—	Rittenberg Benjamin	10.—
Mutermilch Leonard	10.—	Rogozińska Bernardowa	6.—
Mutermilchowa Julja	5.—	Rotbart Józef	—.—
Natanson Kazimierz	10.—	Rotblat Ludwik H.	12.—
Natanson Stanisław	50.—	Rotszyld Bernard	—.—
Neuman Aleksander	—.—	Rosenfeld Józef	10.—
Neumanowa Flora	—.—	Rzędowski J.	—.—
Neuman Szymon M.	—.—	Róg Michał	—.—
Neumark Jakub	20.—	Rundstein Majer	10.—
Neumark B.	—.—	Ruziewicz Leon	—.—
Neumark Jan T.	—.—	Ruziewicz Maurycy	12.—
Nisenson	10.—	Sachs Władysław	—.—
Oderfeldowa Cecylja	5.—	Sachs Henryk	—.—
Oppenheimowa Lola	—.—	Sachs Izidor	—.—
Oppenheim Bernard	—.—	Sachs Józef	—.—
Oppenheim Maurycy	—.—	Salcman Józef	—.—
Osser Adamowa	—.—	Schönwitz Izidor	—.—
Perl Feliks	—.—	Segał O.	—.—
Pechnik Józef	—.—	Seidenbeutel Maksymiljan	10.—
Peretz Emil	10.—	Seidenbentel Stanisław	—.—
Peretz Adolf	15.—	Spilfogel M.	—.—
Peretz Joachim	10.—	Spilfogel A.	15.—
		Spiro M. S.	—.—
Do przeniesienia	1306.50	Do przeniesienia	1551.50

	Rb.
Z przeniesienia	1551.50
Srebrny Stanisław	10.—
Srebrny Zygmunt	6.—
Sterling Ludwik	—.—
Stifelmanowa Natalja	25.—
Strasman A.	10.—
Szatenstein Leon	—.—
Szatenstein A.	—.—
Szejnman M.	—.—
Szereszowski Rafał	—.—
Szwarcstein B.	—.—
Teichfeld Mieczysław	—.—
Teichfeld Józef	—.—
Teitelbaum Stanisław	—.—
Tenenbaum Leopold	—.—
Truskier Paweł	—.—
Truskier Adolf	—.—
Truskier A.	—.—
Wagner W.	—.—
Wascrucg Józef	—.—
Wegmeister Jakub	—.—
Weinstein Naum	—.—
Do przeniesienia	<u>1602.50</u>

	Rb.
Z przeniesienia	1602.50
Weinzieher S.	—.—
Weisblat Adolf	10.—
Weisblat Daniel	—.—
Welt Henryk	25.—
Wiener Edward	—.—
Wiener Ignacy	—.—
Winogradow A. J.	—.—
Wiślicki Feliks	10.—
Wiślicka Florentyna	10.—
Witenberg Józef	—.—
Wizel I.	—.—
Wohl N.	10.—
Wolanowski Jerzy	—.—
Wulfson S.	—.—
Zabłudowski B.	—.—
Zajac Józef	—.—
Zajac Paweł	10.—
Zaśzupin J.	—.—
Zand Maksymiljan	—.—
Zylber Zygmunt	—.—
Zylber Adam	5.—
Razem	<u>1682.50</u>

Członkowie współpracownicy:

Heilpern Maksymiljan
 Medres Rafał
 Reicher Julian D.

O F I A R Y.

	Rb.
D-r. Sachs Władysław	1000.—
Bergson Michał na fundusz do dyspo- zycji prezesa	290.00
Towarzystwo „Radocha“	200.—
Cederbaum M.	11.58
S. Gepnerowa	10.—
N. N.	6.20
F. Wiślicki	3.50
M. Rosenbaum	23.15
M. Handelsman	11.57
Kom. Nies. Pomocy ofiarom wojny	288.89
	<u>1844.89</u>

Protokół Komisji Rewizyjnej

Działo się w biurze Towarzystwa Popierania Pracy Rolnej i Rzemieślniczej wśród żydów w Królestwie Polskim dnia 5 listopada 1917 roku o godz. 4 i $\frac{1}{2}$ po południu.

Obecni: Członkowie Komisji Rewizyjnej: Pp. Henryk Eisenman, Herman Ginsberg, Henryk Welt oraz delegowani przez Zarząd Towarzystwa pp. Zygmunt Heilperin.

Po rozpatrzeniu i sprawdzeniu:

- 1) Rachunku wpływów i wydatków Towarzystwa,
- 2) Bilansu Towarzystwa Popierania Pracy Rolnej i Rzemieślniczej wśród żydów,
- 3) Rachunki wpływów i wydatków Fermy Rolniczej w Częstoniewie,
- 4) Bilansu Fermy Rolniczej w Częstoniewie,
- 5) Bilansu Kolonji Rolniczych w Częstoniewie,
- 6) Rachunkowości i Kasy oraz
- 7) Budżetu na rok 1917/1918

Komisja Rewizyjna znalazła rachunki te i bilanse w porządku i wnosi o ich zatwierdzenie oraz pokwitowanie Zarządu z rachunków za rok operacyjny 1916/1917, a jednocześnie o zatwierdzenie budżetu na rok 1917/1918.

(Podpisy) **Henryk Eisenman**
Herman Ginsberg
Henryk Welt.

Budżet na rok 1917/18.

BUD

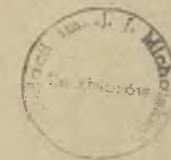
T-wa Popierania Pracy Rolnej i

WPLYWY.		Marki i fenigi	
1	Składki członków	4000	—
2	Ofiary	1000	—
3	Wydział Szkolny Z. M.:		
	a) na Uczelnię Rękodzielniczą	2500	—
4	Dochód z Częstoniewa	20000	—
5	Procenty	1000	—
6	Spodziewany dochód z loterii na rzecz to- wa rzystw kulturalno-oświatowych. . . .	50000	—
		77500	—

ŻET

Rzemieślniczej na rok 1917/18.

WYDATKI.		Marki i fenigi	
1	Biuro Zarządu	13600	—
2	Uczelnia Rękodzielnicza	27000	—
3	Kursy dla rzemieślników (przygotowawcze)	8500	—
4	Kursy dla rzemieślników (uzupełniających)	13000	—
5	Warsztaty instrukcyjne:		
	a) kapelusznicy	1350	—
	b) pończosznicy	3400	—
	c) gorseciarski	3100	—
6	Szkoła przygotowawcza rękodzielnicza dla dziewcząt	2000	—
7	Zapomogi dla wychowanców szkół zawo- dowych	2000	—
8	Konserwacja i asekuracja składów	500	—
9	Nieprzewidziane	3050	—
		77500	—

INSTYTUT
 BADAŃ LITERACKICH PAN
 BIBLIOTEKA
 00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat
 Tel. 26-68-63

